

## ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ НАВЧАННЯ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

*У статті здійснено спробу розкрити залежність і необхідність переосмислення традиційної парадигми навчання у зв'язку з широкою потребою суспільства в інформаційно грамотних особистостях.*

**Ключові слова:** *Інформаційна грамотність, комп'ютерна грамотність, новітня та традиційна парадигма навчання.*

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Третє тисячоліття називають суспільством знань і високих технологій, інформація у такому суспільстві стає першочерговою потребою, продуктом людської діяльності, джерелом знань, основою планування, прогнозування і моделювання, одним з чинників прийняття рішень і управління процесами у суспільстві, освіті й техніці. Але інформація має бути не задля інформації, а для вирішення проблем, отримання знань, тому важливо вміти аналізувати і перетворювати її. Тільки за умови швидкого отримання якісної інформації людина зможе постійно бути в курсі усіх новинок, своєчасно, відповідально приймати рішення, підтримувати свій культурний і професійний рівень. Адже в умовах постійного оновлення технологій неможливо навчитися всьому один раз на все життя, кожному необхідно навчатися безперервно, а до цього треба готувати дітей вже у дитячому садку. Саме тому на перший план виходять технології, що допомагають отримувати знання, виховувати критичне ставлення до інформації. Серед них чільне місце посідають інформаційні технології, але для їх опанування необхідне розвинене мислення.

**Мета статті** – розкрити необхідність переосмислення традиційної парадигми навчання у зв'язку з широкою потребою суспільства у інформаційно грамотних особистостях.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій**

**Виклад основного матеріалу.** Останнім часом в академічному середовищі навіть найбільш розвинутих країн Заходу зростає невдоволення існуючою системою навчання та набуває поширення думка про недостатність використання окремих новітніх освітніх методик. Йдеться про поступове визрівання в надрах нинішньої системи вищої освіти розуміння необхідності запровадження радикальних змін, які призведуть до трансформації всієї парадигми вищої освіти. Важливим у теоретичному плані кроком на цьому шляху стала стаття Р. Бара та Дж. Тага "Від викладання до навчання: нова парадигма вищої освіти" (1995 р.).

Суть заміни однієї парадигми іншою полягає в новому розумінні процесу навчання та ролі навчального закладу, який повинен не стільки забезпечувати навчання, скільки виробляти його, використовуючи для цього всі можливі засоби. Ці парадигми відрізняються самою філософією освіти, місією та цілями ВНЗ, критеріями успіху, структурою навчання, теоретичними засадами, продуктивністю, природою ролей викладача та студента. Нова місія вищого навчального закладу полягає не в передачі знань від викладачів до студентів чи пропонуванні програм і курсів, а у створенні навчальних ситуацій й навчального середовища, досягати того, щоб студенти відкривали та конструювали знання, і дозволити різним групам студентів досягти успіху. Йдеться також про те, щоб відновити багато в чому втрачену цілісність освіти, яка зараз навіть у найкращих університетах виступає у формі атомізованих, відокремлених, роз'єднаних курсів. Необхідно створювати сприятливі для студентів умови, за яких вони б "оволодівали функціональними структурами, що базуються на знаннях, а не обмежувались короткотерміновим утриманням в розумі розрізнених, вирваних з контексту уривків інформації", щоб вони розуміли широкий контекст отриманих знань.

В основі нової парадигми лежить і нова теорія навчання, згідно з якою знання – це не те, що знаходиться десь "зовні", а те, що відбувається в розумі людей і формується на основі індивідуального досвіду. У центр процесу навчання замість викладача виходить фігура студента, який контролює хід усього процесу, впливає на його зміст і темп. Змінюється і природа ролей основних акторів процесу навчання. Якщо у старій парадигмі викладач виступає в ролі актора "мудреця на сцені", то в новій – тренера, який взаємодіє з командою. Якщо модель "парадигми викладання" полягає в читанні лекцій, то модель "парадигми навчання" полягає в розробці та реалізації командної гри. "Нова роль викладача є крок уперед тому, що він не тільки розробляє план гри, але також створює нові кращі ігри, які краще виробляють навчання". Одним із ключових елементів цієї нової парадигми навчання виступає так звана

"особистісно-центрована" (person-centred) освітня взаємодія, психологічне обґрунтування якої можна знайти у працях видатного американського педагога та психолога гуманістичного напрямку К. Роджерса.

XXI століття високих технологій вимагає від особистості володіння інформаційними технологіями на високому рівні. Тому сучасна людина повинна бути у такому стрімкому вирі життя завжди грамотною, особливо у океані інформації. Тому і виникає нагальна проблема переосмислення традиційної парадигми навчання.

У 2006 році вийшло в світ "Посібник з інформаційної грамотності для освіти протягом усього життя", підготовлений Головою Секції з інформаційної грамотності ІФЛА Х. Лау, де узагальнено і здійснено аналіз гігантських масивів знань з даної проблематики, накопичений Секцією за час її роботи. Автор під інформаційною грамотністю розуміє "наявність знань і умінь, необхідних для правильної ідентифікації інформації, необхідної для виконання певного завдання або вирішення проблеми; ефективного пошуку інформації; її організації та реорганізації; інтерпретації та аналізу знайденої і витягнутої інформації (наприклад, після скачування з [Інтернету](#)); оцінки точності і надійності інформації, включаючи дотримання етичних норм і правил користування отриманою інформацією і при необхідності передачі та представлення результатів аналізу та інтерпретації іншим особам; подальшого застосування інформації для [здійснення](#) певних дій і досягнення певних результатів".

У популярній літературі часто ставиться [знак](#) рівності між комп'ютерної та інформаційної грамотністю, що не [відповідає](#) дійсності. Комп'ютерна грамотність, тобто вміння працювати з комп'ютером, безумовно, є важливим умінням для сучасної людини, що бажає стати [інформаційно](#) грамотним, але, по суті, навіть не є частиною інформаційної грамотності, що передбачає вміння працювати з інформацією незалежно від засобів доступу до неї, її обробки і поширення.

Інформаційна грамотність сьогодні неможлива без комп'ютерної грамотності, без конкретних знань і навичок в області користування комп'ютерними технологіями, вміння працювати з комп'ютером, які забезпечують доступ до сучасних засобів обробки і поширення інформації.

Таким чином, інформаційна культура (ІК) у наш час неможлива без інформаційної грамотності, а вона, у свою чергу, неможлива без комп'ютерної грамотності.

Аналіз наукових джерел, що містять характеристики поняття "інформаційна грамотність" дозволяє нам узагальнити визначення цього поняття, а саме: це вміння та навички особистості ідентифікувати інформацію, здійснювати ефективний пошук інформації, відбирати й аналізувати, орієнтуватися в інформаційних ресурсах, інформаційних потоках та інформаційних системах. Це поняття на сучасному етапі розвитку ІКТ має включати в себе також володіння технологічними способами організації і зберігання інформації, що представлена на цифрових носіях. Водночас комп'ютерна та інформаційна грамотність відображають інформаційно-технологічний аспект інформаційної культури.

Спрямованість вузівського виховання полягає в одночасному здійсненні освітньої діяльності з орієнтацією на майбутню професію, виховання та сприяння розвитку особистості студента. Це робить необхідними зміну методів і технологій навчання та виховання, запровадження активних і нетрадиційних методів, індивідуалізацію навчання, розвиток у студентів пізнавальної активності та творчого підходу до навчання, виявлення та перевірку студентами власних цінностей. Існуюча традиційна система лекційно-семінарських занять не відповідає сучасним потребам удосконалення вузівської освіти та є застарілою формою аудиторної роботи викладача зі студентами. Її значною мірою підтримують ті вузівські працівники, що мають консервативний погляд на оптимізацію навчального процесу. Запровадження ефективних програм освітньої діяльності передбачає можливість надання студентам права вибору різноманітних курсів, дисциплін і викладачів, що розширює самоврядні засади у вищій школі на всіх рівнях. Знання державної мови при викладанні гуманітарних, фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін і формуванні необхідного рівня професійних умінь і навичок студентів пов'язане з культурними цінностями та національними традиціями вищої школи України й повинно розглядатися як важливий елемент загальної та методологічної культури майбутніх фахівців нової генерації.

Виникає необхідність забезпечення розвитку у особистості інформаційної грамотності саме під час навчання у вищому навчальному закладі. Де викладач також має мати високий рівень інформованості у сфері теорії інформації та застосування комп'ютерних технологій.

В інформаційному суспільстві центр ваги припадає на суспільне виробництво, де істотно підвищуються вимоги до рівня підготовки всіх його учасників. Тому в програмі інформатизації слід особливу увагу приділити інформатизації освіти як напряму, пов'язаного з придбанням та розвитком інформаційної грамотності людини. Це, в свою чергу, ставить освіту в положення "об'єкта" інформації, де потрібно так змінити зміст підготовки, щоб забезпечити майбутньому фахівцю не тільки загальноосвітні і професійні знання в галузі інформатики, але й необхідний рівень інформаційної грамотності.

**Висновок.** Таким чином, інформаційна грамотність, як показник рівня інформаційної культури викладача є одним з головних елементів, що впливають на його професійну компетентність, і має включати, на нашу думку, такі критерії:

**уміння адекватно визначати необхідність у певній інформації:** розуміти, що за певною темою необхідна додаткова інформація; аналізувати джерела інформації для більш глибокого ознайомлення з проблемою теми; визначати основні поняття і терміни, що є необхідними для розкриття цієї теми; визнати, що інформація, яка є за певною темою, може бути об'єднаною з початковими думками, досвідом та продукуванням нової інформації за цією темою;

**ефективне здійснення пошуку необхідної інформації:** вміти шукати необхідну інформацію як за допомогою послуг мережі Інтернет, так й інших засобів комунікації, а саме: використання різних систем для пошуку інформації різних форматів; використання спеціалізованих мереж або послуг (міжбібліотечні абоненти/документи, професійні асоціації, науково-дослідні організації, експерти, практики тощо); використання досліджень, листів, інтерв'ю тощо для отримання інформації з першоджерел; визначати та підбирати необхідні методи дослідження та пошуку інформації; аналізувати та визначати переваги застосування різних методів дослідження; вибирати ефективні підходи щодо забезпечення доступу до необхідної інформації;

**аналізування, синтезування інформації та створення при цьому нової інформації:** критично оцінювати інформацію та її джерела, вибирати корисну інформацію відповідно до проблеми дослідження чи певної теми; виділяти основні ідеї певної інформації; на аналізі існуючої інформації створювати свою нову логічну, чітку, науково цінну інформацію;

**уміння адекватно оцінювати інформацію:** визначати рівень необхідності певної інформації; адекватно використовувати обрані критерії для перевірки інформації за такими оцінками як правдива/неправдива, логічна/суперечна, необхідна/зайва, нова/застаріла тощо; робити логічно обгрунтовані висновки відповідно певної інформації;

**комунікативні вміння щодо обміну інформацією з іншими:** знає і слідує етикету комунікації з іншими дослідниками даної теми, влучно і доречно використовує метод інтерв'ю та анкетування; розуміє закони, постанови інституційної політики та етики, що стосуються доступу та використання інформаційних ресурсів, а також дотримується їх, а саме: бере участь в електронних дискусіях, дотримуючись етикету спілкування в мережі; використовує затвержені паролі та інші форми ID для доступу до інформаційних ресурсів; відповідає вимогам інституційної політики доступу до інформаційних ресурсів;

**комп'ютерна грамотність:** використовує інформаційні та комунікаційні технології для зберігання, пошуку, зміни формату інформаційних документів відповідно до вимог аудиторії та до розвитку технічних засобів.

*Blozva A., Tarasyuk V.*

#### RETHINKING THE TRADITIONAL LEARNING PARADIGM IN FORMATION OF INFORMATION LITERACY OF PERSONALITY

*The article is an attempt to reveal the relationship and the need to rethink the traditional paradigm of education in relation to the wider society's need for information literate individuals.*

**Key words:** *Information literacy, computer literacy, modern and traditional learning paradigm.*

*Стаття надійшла до редакції 05.03.13*

